

Sources

1. Antipov, G.A. The historical past and the ways of its cognition / H.A.Antypov. – Novosibirsk: Hayka, 1987. – 242 p.
2. Barg M.A. Categories and methods of historical science / M.A.Barh. – M.: Hayka, 1984. – 341 s.
3. Barg M.A. Historical consciousness as a problem of historiography / M.A.Barh // Questions of history. – 1982. – № 12. – S. 49-66.
4. Gurevich A.Y. Categories of medieval culture / A.Ya.Hurevych. – M.: Искусство, 1984. – 350 p.
5. Levada Y.A. Historical consciousness and the scientific method / Yu.A.Levada // ystorycheskoy philosophical problems of science. – M.: Hayka, 1969. – S. 186-225.
6. Martynov A. Historical sociology or sociology History / Andrei Martynov // Sociology: theory, methods, marketing. – 2004. – № 3. – S. 179-185.
7. Perzhun V.V. Historical sociology as a branch of sociological knowledge / V.V.Perzhun // Bulletin of Kharkiv National University. VN Karazin. Series: Polls modern society: methodology, theory and methods. – 2010. – № 889. – S. 50-52.
8. Perzhun V.V. Valuable features of historical consciousness: theoretical and sociological comprehension / V.V.Perzhun // Ukrainian society. – 2010. – № 2. – S. 44-50.
9. Romanovsky N.V. New in sociology – "memory boom" / N.V.Romanovskyy // New ideas in sociology. – M.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – S. 50-66.
10. Sappa M.M. Social technologies in structure of sociological knowledge / M.M.Sappa // Youth policy: problems and prospects. – Drohobych: ДДПУ, 2009. – S. 49-51.
11. Simonchuk O. class consciousness: experience of comparative empirical study / Elena Simonchuk // Sociology: theory, methods, marketing. – 2010. – № 4. – S. 56-84.
12. Soroka Y. Last Cigarette / Julia Soroka // Sociology: theory, methods, marketing. – 2009. – № 2. – S. 47-66.
13. Toshchenko Z.H.T. Historical Memory and sociology / Zh.T.Toschenko // Sociological research. – 1998. – № 5. – P. 3-6.

Володимир Пержун

Історична свідомість: досвід соціального і політичного розуміння

У статті розглядаються актуальні питання соціально-політичного осмислення історії свідомості. Проблеми наукового аналізу і практичного застосування історичної свідомості, історичної пам'яті сьогодні особливо важливі, оскільки вони мають вплив на сучасний стан українського суспільства і держави.

Ключові слова: історична свідомість, історична пам'ять, суспільство, історичне минуле, сучасність, модернізаційні процеси, держава.

Надійшла до редакції 21.10.2015 р.

УДК 111.11:2-1

**© Юрій Борейко
(Луцьк)**

РЕЛІГІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК КОНСТРУКТ ПОВСЯКДЕННОСТІ

У статті аналізуються особливості конструювання релігійної ідентичності в просторі соціальних взаємовідносин. Релігійна ідентичність розглядається як спосіб пізнання світу, зріз буденної свідомості, форма самовизначення індивіда в повсякденності, чинник соціалізації особистості.

Ключові слова: релігійна ідентичність, повсякденність, соціальні взаємовідносини, ідентифікація.

Постановка проблеми. Перебуваючи в ролі важливої ланки соціокультурних зв'язків, релігія протягом історії розвитку суспільства була чинником виникнення і формування соціальних відносин та їх легітимізації. Сучасні цивілізаційні виклики супроводжуються, з одного боку, процесами глобалізації, а з іншого – необхідністю збереження різних форм ідентичності. Спостерігаються глибокі зміни в ідентифікаційних процесах не лише в рамках

спільнот, а й на рівні особистості. З огляду на це набувають актуальності питання, пов'язані з релігійною ідентичністю, яка постає предметом дискусій у соціогуманітарних науках.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Різноманітні проблеми, пов'язані з релігійною ідентичністю досліджують В.Арбеніна, А.Арістова, Е.Афонін, М.Бабій, З.Бауман, Р.Белла, П.Бергер, П.Бурдьє, Ю.Габермас, Е.Гідденс, Е.Еріксон, В.Єленський, А.Забіяко, С.Здіорук, Л.Іпатова, М.Кастельс, В.Климов, О.Козловский, А.Колодний, Г.Кулагіна, Н.Мадей, М.Мчедлов, О.Недавня, П.Павленко, О.Саган, Е.Сміт, Л.Филипович, С.Хантінгтон, М.Черенков, Н.Черниш, Ю.Чорноморець, В.Шевченко, І.Яблоков, В.Ядов, П.Яроцький та інші. Більш детального дослідження потребує процес формування релігійної ідентичності як конструкту повсякденності. Відтак мета статті полягає у з'ясуванні особливостей конструювання релігійної ідентичності в просторі соціальних взаємовідносин.

Виклад основного матеріалу. Актуальність концепту релігійної ідентичності в сучасному науковому дискурсі зумовлюється неспроможністю поняття «віресповідання» охопити коло питань, пов'язаних з проблемою релігійної належності. Категорія «віресповідання» хоча й передбачає релігійну належність, проте акцентує увагу переважно на інституційних, ідеологічних, індивідуальних аспектах релігійних практик і спрямована на збереження релігійної віри. Натомість поняття ідентичності, завдяки закладеним в його структурі ознакам належності та співвіднесення, наголошує на комунікативному та соціальному модусах релігійності. Відтак відповідність віри людини певному віресповіданню і спосіб визначення своєї належності в межах певного конфесійного поля – позиції, що мають різне смислове навантаження.

Релігія пов'язана не з підтримкою, а зі зміною соціуму в сенсі своєї асоціальності. Слова Христа «царство моє не від світу цього», близьку форму яких можна знайти в більшості релігій, мають пряме значення. Йдеться про неабсолютний характер цінностей суспільства для віруючих людей, спрощення їх масштабу. Ця релятивність не означає тотального заперечення основ суспільного життя, але саме вона задає передумову змін, поновлення базових основ соціальності. Якщо релігія визнається однією з найважливіших інституційних форм соціальної дійсності, то це означає, що вирішальне значення в природі релігії належить процесам ідентифікації. В широкому розумінні ідентифікацію можна тлумачити як конструювання ідентичності, оскільки вона є найважливішою складовою процесів зміни соціальної системи. Адаптивність системи, здатність до виживання передбачає мінливість, але, водночас, перегляд її цілісності та самототожності. Критерієм успішності адаптивних змін у соціальній системі постає ідентичність.

Можна констатувати, що істотна значущість ідентифікаційної функції релігії в сучасному суспільстві пояснюється, очевидно, екзистенційною потребою індивідів у відчутті належності до певної спільноти. На думку М.Кастельса, неконтрольовані та безладні зміни, що відбуваються в сучасному світі, зумовлюють схильність людей до групування навколо первинних джерел ідентичності – релігійних, етнічних, територіальних, національних. Відтак пошук ідентичності постає фундаментальним джерелом соціальних значень. Ця ситуація не є новим трендом, оскільки релігійна ідентичність, поряд із етнічною, перебувала біля витоків людського суспільства [4]. Ідентичність М. Кастельс розуміє як процес, що супроводжується пізнанням суб'єктом себе й конструювання власного поля смислів.

Інакше кажучи, в умовах сучасної ідентифікаційної кризи без почуття вкоріненості нинішнє мобільне суспільство має непевні перспективи сталого і поступального розвитку. Проблематика релігійної ідентичності фіксує тотожність суб'єкта в сенсі суб'єктивного усвідомлення соціальної та комунікативної належності до релігійної спільноти. Існує думка що, категорія належності дає можливість досліднику релігійної ідентичності абстрагуватися не лише від змісту релігійної віри, а й від самої віри, яка в контексті належності є лише однією з підстав номінації суб'єкта в релігійному полі [3, с. 286].

В соціогуманітарному дискурсі поняття ідентичності розглядається, переважно, як множина ідентичностей. Ідентичність суб'єкта соціальних відносин досліджується як багатовимірний феномен, що містить когнітивний та екзистенційно-нормативний зміст. Вчені концентрують увагу на різноманітних ідентичностях – соціальній, етнічній, національній, громадянській, культурній, професійній, особистісній, груповій тощо, в тому числі й

релігійній та її різновиді – конфесійній ідентичності. Вчені обґрунтовують положення про множинність ідентичностей як компонентів загальної ідентичності, що характеризуються різноманітністю сфер прояву та спрямованості [12].

Американський учений Е.Еріксон розумів ідентичність як процес організації життєвого досвіду в індивідуальне Я. Ідентичність, за Е.Еріксоном – цілісна характеристика індивіда, його самовизначення, результат серії соціальних і особистісних ідентифікацій та виборів, що має змінний характер [16]. Подібною є дефініція, відповідно до якої ідентичність – це психологічне уявлення людини про своє «я», що характеризується суб'єктивним почуттям індивідуальної самототожності та цілісності, ототожнення людиною самої себе (частково усвідомлене, частково неусвідомлене) з певними типологічними категоріями [7]. За А.Туреном ідентичність є усвідомленим самовизначенням соціального суб'єкта [17, с.360]. Існує погляд на ідентифікацію як процес емоційного та іншого самоототожнення індивіда, соціальної групи з іншою людиною, групою або зразком, інтеріоризації соціальних статусів і освоєння значущих соціальних ролей [11, с.24].

Відтак ідентичність передбачає особистісний і соціальний виміри. Особистісна (індивідуальна) ідентичність визначається фізичними, моральними та інтелектуальними рисами людини, натомість соціальна (колективна) ідентичність пов'язана з належністю людини до різних соціальних груп та її самоідентифікацією. Індивідуальна релігійна ідентичність переважно визначається як суб'єктивна причетність до групи або, іншими словами, як суб'єктивне переживання індивідом належності до релігійної спільноти. Це переживання ґрунтується на релігійній вірі, символічних культових практиках, належності до групи, яка формально не має релігійного характеру, проте означає вторинну належність до релігійної спільноти на ідеологічних переконаннях, традиціях, цінностях тощо.

Деякі дефініції релігійної ідентичності передбачають додаткові критерії для її визначення. Йдеться, наприклад, про світоглядне та емоційно-ціннісне прийняття основних принципів і положень певної релігійної системи, певний спосіб поведінки в ситуаціях з вираженим релігійним контекстом. Однак індивідуальна релігійна ідентичність не обов'язково відповідає цим критеріям, які насамперед висуваються для легітимізації самономінації релігійної групи. Легітимізація є важливим елементом конструювання індивідуальної ідентичності суб'єкта, яка формується не лише через його самовизначення у зовнішньому комунікативному просторі, а й через визнання цієї ідентичності іншими. Це впливає не лише на індивідуальну, а й на колективну ідентичність групи, до якої себе відносить суб'єкт і яка визнає таку належність як дійсну. Тобто індивідуальна ідентичність, а саме концепція себе самого, може бути стійкою лише тоді, коли суб'єкт отримує підтвердження від групи [3, с.287].

Соціальний контекст конструювання ідентичності дає можливість досліджувати референтні групи, а також колективну ідентичність як ідентичність груп. Емпірична дійсність таких колективних суб'єктів залежить від ідентифікації з боку особистостей, з яких формується певний колектив. Розробляючи концепт колективної ідентичності А.Мелуччі зробив висновок, що референтна або еталонна група може бути як реальною соціальною групою, так і уявною, тобто – результатом соціального моделювання [16].

Серед проблем вивчення групової ідентичності дослідники вказують на важливість визначення характеру групи – реального чи віртуального, а також з'ясування способу, за допомогою якого група нав'язує уявну індивідуальну ідентичність. Ця ідентичність задається ідентичністю групи або вимогами, які вона висуває до своїх учасників. «Можна навіть виявити зворотний напрямок ідентифікації вже не в моделі «індивід –належність – референтна група», а в структурі «релігійна організація – належність – референтний суб'єкт». За такої моделі релігійна організація містить суб'єктів, які певним чином позиціонуються щодо цієї організації самою організацією, причому суб'єктивно пережита ідентичність далеко не завжди може збігатися з тою, що приписується ззовні» [3, с.287-288].

В дисертації С.Боголюбової здійснюється рефлексія ідентичності в контексті повсякденності, як простору зміни соціальних відносин, в яких індивіди, групи, інституції самовизначаються на підставі форм відтворення та виробництва соціальності. Дослідниця стверджує, що найбільш плідним для вивчення ідентичності як конструкту повсякденності є

соціально-діяльнісний підхід, який трактує ідентичність як спосіб самовизначення і самоствердження особистості або групи в коридорі наявних можливостей, умов повсякденного життя через інтерналізацію смислів і категорій, що дають можливість відтворити концепцію свого «я» у порівнянні з іншими, а також реконструювати навколишній світ за власним ідентифікаційним вибором [2].

Без сумніву, повсякденність пов'язана з простором соціального самовизначення людини, формування якого має подвійний характер: з одного боку, як соціальний суб'єкт, індивід створює своє «я», а з іншого – ідентичність постає інтерсуб'єктивним конструктом. Дж. Мід, який змістовно замінив поняття ідентичності категорією «самість», стверджував про формування самості у процесі соціальної взаємодії, коли кожен індивід сприймає себе так, як його бачать інші. Тобто, приймаючи ролі іншого, індивід оцінює себе з його точки зору за посередництвом спілкування, завдяки чому ідентичність та інтеракція характеризуються переходом одна в одну [6]. В інтерсуб'єктивній природі світосприйняття основу розмежування «своїх» і «чужих» ідентичностей вбачав А.Шюц, тому в його конструктивістській теорії ідентичності можна розуміти релігійну ідентичність як конструкт, що будується шляхом комунікації індивідів [14].

Заслуговує на увагу соціально-конструктивістський підхід П. Бергера і Т. Лукмана, в якому ідентичність є інструментом конструювання реальності повсякденного світу [1]. Результатом процесу конструювання є створення індивідом образу світу, частиною якого є соціальна ідентичність, тобто уявлення про самого себе як частину цього світу. Автори пояснюють повсякденне життя як реальність, що інтерпретується людьми і має для них суб'єктивне значення. Соціальний конструктивізм розглядає ідентичність як результат впливу категоризації світу, включення в певні соціальні структури. За цією логікою П.Бергер і Т.Лукман пояснюють ідентичність через теорію соціалізації, беручи за основу положення Дж. Міда про формування ідентичності засобами прийняття ролі іншого. Відтак конструктивізм є парадигмою, в рамках якої ідентичність розглядається як соціальна конструкція, тотожність індивіда самому собі, засвоєний та особистісно прийнятий образ себе в розмаїтті відносин особистості з навколишнім світом.

Конструктивістський підхід щодо ідентичності зазнає критики з боку примордіалістів, які переконують, що конструктивістські уявлення про розмаїття груп та складну структуру колективних ідентичностей обмежують модерністські підходи до розуміння проблеми ідентичності. «Кажучи коротко, – пише Е.Сміт, – «інструменталістський» підхід вважає, що люди завжди жили і діяли у великому розмаїтті груп. Як наслідок, люди завжди мали цілу низку колективних ідентичностей – від сім'ї і статі до класової, релігійної та етнічної приналежності. Люди постійно входять і виходять з таких колективних ідентичностей. Вони обирають і конструюють свої ідентичності відповідно до ситуації, в якій опиняються. Отже, для інструменталістів ідентичність виглядає радше «ситуативною», ніж всезагальною, і має аналізуватися як властивість індивідів, а не колективів» [9, с.51]. На думку Е.Сміта, модерністська хиба ідентичності полягає у втраті головної ланки в мережі колективних ідентичностей. Інформаційне суспільство не володіє сучасною моделлю ідентичності, напрям пошуку якої спрямований у минуле і міфологізований.

За конструктивістською точкою зору, релігійна ідентичність формується на основі попередніх конструкцій, відтворення, зміни попередніх релігійних ідентичностей і пошуку «нових» у процесі соціалізації та соціальних взаємодій індивідів. Без сумніву, релігійна ідентичність індивіда частково реалізується у процесі соціалізації, виконання певних ролей. Індивід приймає зобов'язання бути схожим на когось, хто грає цю роль, ідентифікуючи себе з ним. При цьому характеристика індивіда не вичерпується сумою ознак ідентифікації, але для рольової взаємодії цілком достатньо вказівки на таку ідентифікаційну ознаку. Тому ідентифікація є суттєвим моментом у більшості соціальних взаємодій. Поняття суспільства постає ключовим разом з поняттям ідентичності, оскільки солідарність забезпечує суб'єкту відчуття спільності з іншими людьми [13].

Оскільки соціальна дійсність є процесом постійного відтворення різноманітних аспектів людської життєдіяльності, то ідентичність також зазнає зовнішніх впливів з боку глобальних процесів і навколишнього середовища. Так, релігійне середовище зумовлює формування ідентичності, яка, завдяки комунікативній здатності, вписує віруючого в символічне поле релігійного напрямку, а релігійну конфесію – в межі релігійно-конфесійного простору суспільства [8]. Очевидно, що набуття

певного типу ідентичності залежить від середовища розгортання ідентичності. В цьому контексті слухним є визначення релігійної ідентичності як набуття суб'єктом екзистенційного досвіду при усвідомленні належності до певної релігійної спільноти [5, с.27].

Проте в феномені релігійної ідентичності не слід вбачати лише ототожнення індивідом себе як члена гомогенної спільноти, що сформована певною релігією чи конфесією. Таке трактування релігійної ідентичності означало б, з одного боку, певне звуження її змісту в структурі особистості, а з іншого – недооцінку ролі релігійної ідентичності в процесах соціальних взаємовідносин. Навпаки, поряд із самоідентифікацією, світоглядним та духовним самовизначенням, важливе значення має прийняття індивіда релігійною спільнотою та визнання цієї спільноти іншими. Отже, релігійна ідентичність передбачає сплав індивідуального і колективного, суб'єктивного та об'єктивного.

На думку І.Папаяні релігійна ідентичність постає не лише як належність індивіда до певної соціальної цілісності, наприклад, релігійної громади, а й як усвідомлення або переживання цієї належності. Процес конструювання релігійної ідентичності на рівні особистості і групи, на думку автора, відбувається завдяки культовим та білярелігійним практикам через інтеграцію соціокультурних тенденцій суспільства і сприйняття релігійного вчення. Завдяки цьому стає можливою фіксація, актуалізація та визначення особистістю та групою свого місця в суспільному просторі. Особливого значення в цих процесах дослідник надає релігійній символіці, смислове навантаження якої є когнітивно-емоційним зразком для формування ідентичності віруючого. Сакральний символ розглядається як засіб побудови, розвитку та розгортання релігійної ідентичності. Смысл символіки задає напрямки та межі ідентифікації, що, своєю чергою, визначає символічний статус віруючого в рамках простору конфесії чи громади, а також символічний статус релігійної інституції в рамках громадського і політичного простору держави [8]. Безперечно, ідентифікаційна символіка опосередковує всі форми комунікації, конструюючи релігійну дійсність індивідів. Колективно організовані зразки символічних кодів структурують релігійне середовище, надаючи йому статусу символічної системи.

Вірогідно, релігійну ідентичність можна розглядати як одну з форм соціальних взаємовідносин і поведінковий алгоритм, що зазнає зовнішнього впливу. Завдяки реагуванню релігійної ідентичності на подразники особистість відчуває тотожність з певною спільнотою. Тому динаміку релігійної ідентичності, очевидно, слід досліджувати в її функціональному значенні, тобто в умовах забезпечення можливості розрізнення і протиставлення Я Іншому. Абсолютне відношення «Я» й «Іншого» складається тоді, коли Інший постає не запереченням, а абсолютно іншим у ставленні до «Я» [10, с.153]. Інтерпретація полісуб'єктивної соціальності крізь призму взаємовідносин «Я» з «Іншим» продукує необхідні підстави для формування релігійної ідентичності. Отже, для визначення релігійної ідентичності слід встановити, з чим ідентифікує себе особистість, у чому виявляється ідентичність і як вона впливає на особистість.

Як бачимо, ідентичність виявляється в умовах неоднорідності, оскільки фактор гетерогенності зумовлює можливість тотожності лише в просторі розрізнення, в якому розгортається ідентичність. Без множинності, розрізнення ідентичність втрачає сенс, без «Іншого» «Я» не може вписати себе в соціальний хронотоп, що містить спільноту – простір і подію – час. Не маючи можливості саморефлексії, змін та відтворення «Я» також втрачає свій зміст. Відтак руйнування ідентичності призводить до руйнування соціального цілого. Можливість набуття індивідом релігійної ідентичності передбачає здатність продукувати та відтворювати зразки взаємодії, вписувати їх у соціальний простір і час. У сучасному суспільстві визначальним фактором у формуванні релігійної ідентичності постає феномен спів-буття в площині інтерсуб'єктивності. Релігійна ідентичність містить сукупність форм релігійної діяльності, що пов'язані з соціальними інститутами релігії, а також релігійного досвіду, за посередництвом яких індивід інтегрується у процеси релігійної ідентичності, відтворює себе в просторі спів-буття, у якому перебувають носії інших ідентичностей. У цьому випадку релігійна ідентичність змінюється лише в межах зразків взаємодії, які забезпечують індивідам можливість відрізнити себе від інших, надаючи підстав для набуття релігійної ідентичності.

Висновки. Таким чином, релігійна ідентичність має соціально-орієнтовану складову, є способом пізнання світу, зрізом буденної свідомості, формою самовизначення соціального індивіда в

повсякденності. Як конструкт повсякденності релігійна ідентичність володіє здатністю відтворювати концепції свого «я» у порівнянні з іншими, реконструювати навколишній світ відповідно до власного ідентифікаційного вибору. Релігійна повсякденність постає простором соціальних відносин, в якому індивіди, групи, інституції самовизначаються на підставі форм відтворення і виробництва соціальності. З позиції самовизначення індивід оцінює і відтворює структури повсякденності в буденній свідомості та повсякденних практиках, завдяки чому релігійну ідентичність можна вважати одним із чинників соціалізації особистості. Конструювання релігійної ідентичності передбачає формування індивідом свого «я» в інтерсуб'єктивному просторі соціальних взаємовідносин. Оскільки йдеться про соціальну реальність, міжсуб'єктивна взаємодія формується паралельно з оформленням автентичності її учасників.

Література

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П.Бергер, Т.Лукман / Пер. с англ. Е. Д. Руткевич. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
2. Боголюбова С. Н. Повседневность: пространство социальной идентичности: автореф. дис. ... доктора филол. наук: 09.00.11 – социальная философия / Боголюбова С. Н.; Южный федеральный ун-т. – Ростов-на-Дону, 2011. – 37 с.
3. Бондаренко О.В. Религиозная идентичность: Экспликация понятия / О.В. Бондаренко, М.С. Леонова // Гуманитарные и социальные науки. – 2010. – № 6. – С. 285-291.
4. Кастельс М. Информационная эпоха, общество и культура / Мануэль Кастельс; пер. с англ. под научн. ред. О.И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
5. Крылов А. Н. Религиозная идентичность. Индивидуальное и коллективное самосознание в постиндустриальном пространстве / А. Н. Крылов. – М.: Изд-во НИИ, 2012. – 306 с.
6. Мид Дж. Интернализированные другие и самость / Дж. Мид // Американская социологическая мысль: тексты / Сост. Е. И. Кравченко; под ред. В.И. Добренкова. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – С. 222-224.
7. Николаев В.Г. Идентичность / В.Г. Николаев // Культурология. XX век. Энциклопедия, Т. 1. – СПб.: Университетская книга, 1997. – 447 с.
8. Папаяні І.В. Феномен релігійної ідентичності в контексті філософсько-релігієзнавчого дискурсу: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 09.00.11 – релігієзнавство / Папаяні І. В.; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. – К., 2010. – 16 с.
9. Сміт Е. Модерністська хиба / Е. Сміт // Нації та націоналізм у глобальну епоху. – К.: Ніка-Центр, 2006. – С. 49-76.
10. Современный философский словарь / Под ред. проф. В. Е. Кемерова. 3-е изд., испр. и доп. – М.: Академ. проект, 2004. – 861 с.
11. Токарева Т. В. Религиозные компоненты механизмов идентификации в транзитивном социуме: автореф. дисс. канд. социол. наук: 22.00.06 – Социология культуры, духовной жизни / Токарева Т. В.; Саратовский гос. технический ун-т. – Саратов, 2003. – 24 с.
12. Черниш Н. Й. Ідентичності в сучасній Україні та стратегії їх вивчення / Н. Й. Черниш // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – 2011. – № 941. – С. 100-110.
13. Шпарага О. Н. Кто он, Другой? (экскурс в феноменологию видимого мира) / О. Н. Шпарага // Философско-культурологический журнал «Топос». – 2001. – № 1. – С. 31-40.
14. Шюц А. Структура повседневного мышления / А. Шюц // Социологические исследования. – 1988. – № 2. – С. 129-137.
15. Эрикссон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эрикссон; пер. с англ. Общ. ред. и предисл. Толстых А. В. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1996. – 344 с.
16. Melucci A. Social movements and the democratization of everyday life / A. Melucci // Civil society and the state. Social movements in complex society. – London, 1989. – P. 52-75.
17. Touraine A. Production de la societe / A.Touraine. – Paris: Seuil, 1973. – 542 p. – P. 360.

Yuri Boreyko

Religious identity as construct of everyday life

In the article the features of religious identity constructing are analysed in space of social mutual relations. A religious identity is examined as world's cognition method, workaday consciousness section, self-identification form of individual in everyday life, factor of personality's socialization.

Keywords: religious identity, everyday life, social mutual relations, identification.

Надійшла до редакції 25.10.2015 р.